

Marian Kaczyński

2007 m. spalio pabaigoje Varšuvos Wojskowe Pawązki kapinėse atgulė amžinam poilsiui Marianas Kaczyński (1932 1204–2007 10 17) – vienas lenkų baltiškosios archeologijos kūrėjų, žymus archeologas ir muziejininkas.

Visa profesinė M. Kaczyński veikla buvo susijusi su Varšuvos valstybiniu archeologijos muziejumi (*Państwowe Muzeum Archeologiczne*) ir ne tik formaliai, bet ir emociškai. Jau 1952 m., būdamas Varšuvos universiteto Istorijos skyriaus studentas, jis savanoriškai padėjo archeologui Jerzy Antoniewiczui tvarkyti kasinėjant Wyszemborke rastą keramikos medžiagą. Dar keletą metų M. Kaczyński dirbo Archeologijos muziejuje pagal įvairias sutartis, kurios visos buvo susijusios su Šiaurės–rytų Lenkijos archeologija, taip pat dalyvavo kasinėjimuose Jeziorkė. 1954 m., būdamas IV kurso studentas, M. Kaczyński talkino mgr. J. Humnickiui dviejų savaičių išvykoje lankant Suvalkų, Augustavo ir Grajevo pavičių archeologijos paminklus. Abu buvo oficialiai deleguoti Lenkijos kultūros ir meno ministerijos. Matyt, nuo tos išvykos motociklu blogais keliais, pokalbių su įdomiais žmonėmis, aplankyto daugelio paminklų ir prasidėjo M. Kaczyński žavėjimasis Suvalkijos praeitimi. 1955 m. gegužės 1 d. M. Kaczyński

kis tapo Valstybinio archeologijos muziejaus asistentu ir čia dirbo iki pat išėjimo į pensiją 1998 m. Bet ir būdamas pensijoje, dirbo archeologijos srityje – tvarkė muziejinių rinkinių medžiagą, gyvai domėjosi Baltų archeologijos skyriaus veikla, patardavo jaunesniems skyriaus darbuotojams. Pagrindinė M. Kaczyński mokslinių tyrinėjimų sritis – jotvingių žemių archeologija. Jau magistro darbe, apgintame 1955 m., jis aptarė Prūdiškių kapinynų Suvalkų pav. V–VI a. medžiagą. Darbas vėliau buvo išspausdintas leidinio „Materiały Starożytne“ III tome. Darbo pagrindą sudarė R. Jakimowicziaus prieškarinių tyrinėjimų medžiaga iš Prūdiškių, vėliau kasinėjo ir M. Kaczyński, beje, jis surado ten trečiąjį laidojimo paminklą. M. Kaczyński taip pat tyrinėjo ir paskelbė dar dviejų Suvalkijos pilkapynų – Bilwinowo ir Wołownia – medžiagą. Vienas plačiausiai ir išsamiausiai M. Kaczyński tyrinėtų paminklų – romėniškojo ir tautų kraustymosi laikotarpio kapinynas Netoje (Netta) prie Augustavo. Jis paskelbė dalį šio paminklo medžiagos, tarp jos unikalų romėnišką skustuvą – vienintelį tokio tipo radinį Lenkijoje. Vienam iš šių eilučių autorių teko garbė sutikus M. Kaczyńskiui paskelbti visą Netos kapinyno medžiagą leidinių serijoje „Monumenta Archaeologica Barbarica“, ir galima džiaugtis, kad M. Kaczyński leidiniui parašė intarpą apie romėnišką skustuvą – kur kas platesnį už ankstesnę šio daikto publikaciją. M. Kaczyński buvo vienas Jotvingių kompleksinės ekspedicijos narių kūrėjų. Ši ekspedicija yra nepalyginamas tarpdalykinių tyrinėjimų pavyzdys, neturintis analogų baltų archeologijoje. M. Kaczyński dalyvavo kasinėjimuose Švajcarijoje, vėliau kaip ekspedicijos narys savarankiškai tyrinėjo Suvalkijoje ir Augustavo lygumoje. Šie tyrinėjimai leido jam suformuluoti intelektualiai vaisingą hipotezę ir 1976 m. išskirti baltų archeologijoje atskirą regioną – sūduvių kultūrą atkreipiant dėmesį į šios kultūros vidinius bruožus. Ši hipotezė tebėra jaunųjų baltologų dėmesio centre, ja remiantis gilinami minėtos kultūros tyrinėjimai. M. Kaczyński turi nemažai nuopelnų ir Lietuvos archeologijai. Jis sutvarkė ir paskelbė dviejų Rytų Lietuvos pilkapynų, Varšuvos universiteto archeologų tyrinėtų dar iki Antrojo pasaulinio karo, medžiagą. Tai leidinyje „Wiadomości Archeologiczne“ (1963, t. XXIX, zes. 2) išspausdintos

labai kruopščiai parengtos publikacijos apie Mėžionių (Švenčionių r.) romėniškojo laikotarpio ir Sudotos t. p. Švenčionių r. vidurinio geležies amžiaus pilkapynus. Šių abiejų paminklų medžiaga saugoma Valstybiniame archeologijos muziejuje Varšuvoje. Reikia pažymėti, kad visoms M. Kaczyńskio publikacijoms iš baltų archeologijos srities būdingas labai detalus medžiagos apibūdinimas, didelė tyrinėtojo erudicija, puikus gretimų kraštų medžiagos pažinimas. M. Kaczyńskis ne kartą lankėsi Lietuvoje, rinko medžiagą muziejuose, dalyvavo Lietuvos archeologų rengtose konferencijose. Didžiulė M. Kaczyńskio – muziejininko darbo sritis – įvairių archeologijos parodų rengimas. 1956 m. jis parengė lauko parodos scenarijų apie Szwajcarijos kasinėjimus, po dvejų metų – scenarijų Suvalkijos proistorės ir ankstyvųjų viduramžių parodai – pirmajai naujai įkurto Suvalkų muziejaus ekspozicijai. Vis dėlto tarp kitų parodų Mariano „mylimiausias kūdikis“ buvo paroda „Baltai – šiauriniai slavų kaimynai“, kurios buvo bendraautoris (su Danuta Jaskanis) ir svarbiausias organizatorius. Ši paroda neturi analogų Lenkijos, galima pridurti, ir gretimų Baltijos kraštų muziejininkystėje. Paroda „Baltai – šiauriniai slavų kaimynai“ buvo 12 kartų eksponuota svarbiausiuose Lenkijos muziejuose ir 12 kartų Europoje – Graikijoje, Italijoje, Švedijoje, Vokietijoje ir kt. Šios parodos katalogai, išleisti įvairiomis kalbomis, turi didelę iš-

liekamąją vertę, nes juose yra daug anksčiau neskelbtos medžiagos. Kataloguose yra paskelbta ir nemažai įvairių laikotarpių Lietuvos archeologijos paminklų daiktų, saugomų įvairiuose Lenkijos muziejuose. Ši paroda svarbi Lietuvos archeologijai ir dėl to, kad ji buvo organizuota tuo metu (sovietmečiu), kai Lietuvos muziejininkai nelabai galėjo vežti parodas į užsienį. Paroda „Baltai“ buvo labai gražus baltiškų archeologinių daiktų pristatymas užsienyje, įvairių Europos kraštų archeologų ir platesnės visuomenės supažindinimas su baltų genčių materialine ir dvasine kultūra. Dar vienas labai didelis M. Kaczyńskio nuopelnas baltų archeologijai – tai specializuotos baltų archeologijos dirbtuvės įkūrimas Varšuvos valstybiniame archeologijos muziejuje 1976 m., kuri 1984 m. išaugo į Baltų archeologijos skyrių.

M. Kaczyńskis buvo pirmasis šio skyriaus vadovas. Skyriuje dabar dirba gražus būrys specialistų, tęsiančių jo veiklą Suvalkijos paminklų tyrinėjimų srityje. M. Kaczyńskis buvo nepaprastai draugiškas, nuoširdus žmogus, visuomet pasiruošęs padėti, pasidalyti patirtimi, nestokojantis humoro jausmo įdomus pašnekovas. Šviesus jo atminimas visuomet liks mūsų širdyse. Mielas Marianai, lieka Tavo darbai, Tavo idėjos. Lieki su mumis. Ir tegu taip būna.

Anna Bitner-Wróblewska, Mykolas Michelbertas